

85. godišnjica Njegovog Veličanstva.

Carev dan.

Danas nakon 85 godina careva rođenjana, kad sav svijet skoro stoji na ratnim nogama, pozdravljamo i mi taj najveći dan kneže Habzburga, dijeleći misljenje tisneću i tisneća našeg naroda, hrabrih i vjernih vojnika i mornara, čuvara Njegovе државе i Njegova imena! Prohujalo je mnogo nepogoda nad Njegovom glavom, prohujati će i ova — u želji, da se naš Car i naš Kralj uzdrži na onoj veličini, na kojoj i ostali veliki članovi Habzburga. Sve naše zemlje, pa i naša mala Istra, okreće se spram prijestolja Njega, dokazujući Mu i kličući: Domovina najhrabrijih junaka, Tvojih vjernih i odanih branitelja Tvoje zemlje, da Ti domovina kliču: Hura Habzburgo! Živio Njegovо Veličanstvo naš Car i Kralj Franjo Josip I.!

Nežito iz Careva života.*

Mladost careva.

Dne 18. kolovoza 1830. najavio je u jednom listu iz topa, da se je nadvojvodi Franju Karlu rodio sin, koga na krstu nazvase Fran Josip.

Mali Franjo bio je milijenk djeteta svoga, cara Franje I. Sto je car dalje zalazio u godine, to je radije vidio kraj sebe svojega živahnoga unuka, lijepoga monarca, moćnih očiju i plave kose. Prvi učitelj bijaše djetetu sam car; s njime se je igrao posvuda i svima, primio bi ga zatim za drobnu ruku, učio ga, kako se drži vojnik i kako stupa.

Car Franjo I. umre 1835., kad je milijenkiju njegovu, Franju Josipu, bilo jedva pet godina.

S odgajanjem maloga Nadvojvode bavili su se od sada njegovi roditelji: otac, nadvojvoda Franjo Karlo, i majka, nadvojvotkinja Sofija.

Kad je pak navršio 6 godina, dade mu za učitelja gođa Bombela i gođa Ivana Koronjina. Treći učitelj bio mu je Hauslab, pukovnik, koji ga je podučavao u vojničkim stvarima.

Mali Franjo Josip učio se je rado, pažljivo i slušno i bio uvijek svjestan svojih dužnosti.

Učeti je morao mnogo. Njegov učitelj Hauslab dao ga obući u odijelo prostoga pjesaka i poučavao ga kao svakoga novaka. Dao mu je zatim dva maza, zatim čet, onda sve više i više vojnika, da se nauči zapovijedati.

Učeti se je morao sve ono, što treba da zna konjanik. Posadiše ga na obično-

* Po knjiži „Zgodno stivo“.

ga vojničkoga konja i učahu ga jahati i rahliti sablju i sulicu.

Iz početka se je bojao konja, ali za malo vremena jurio je na njem kao pravi husar.

Prešao je zatim k topu, pa se učio, kako se ga nabija i kako se s njim stoji. Zatim ga poslaše u tvrđavu Orlu-mac (u Moravskoj). Dobio je lopatu i drugog oruđa, pa je morao zalaziti u podzemne rove, gdje je najprostije radnje vršio.

Bavio se zatim visim vojničkim znanostima, koje su potrebite i najvišemu vojnom zapovjedniku.

Izmjenjanim vježbanjem tijela i duha postao je umnim, odvažnim i okretnim.

Vojničkim poslovima bio je posvećen samo jedan dio dana; sve ostalo vrijeme trebalo se učiti druge znanosti. Dolazio bi učitelj za učiteljem i poučavao mladoga nadvojvodu u pojedinim znanostima.

Jedan od njegovih učitelja ustvrdio je: „Nikad nisam imao učenika, koji bi tako savjesno vršio svoje dužnosti.“

Obuka je počela 11. u 6 sati u jutro. Franjo Josip držao se je točno određene ure, da ni časka pogriješio ne bi.

Od točnosti ne može ga ni danas nista odvrnuti.

Kad je imao 17 godina, učinio je sudacki ispit.

Svake neželje zalazio je k starome knezu Meternihu, koji je od godine 1800. bio na kormilu vlade i vrjedio za najboljega evropskoga državnika. Meternih ga je upućivao u tajne vijljanja.

Tako su svestrano izgajali mladoga carevica.

Prevrat (revolucija) u Francuskoj 1848.

Početkom god. 1848. obdržavahu se po Francuskoj javne gozbe, kod kojih se mnogo govorilo protiv vladi francuskoga kralja Ljudevita Filipa. Jedna takova gozba (banket) uređena je bila i u Parizu za 23. veljače 1848., no ministarstvo ju zabrani.

Nado se sakupie čete radnika i drugih ljudi po ulicama i trgovima Pariza, te stani ljudske buniti protiv vladi.

Od sata do sata rastao je broj bunтовnika. Česte se pospu barikadama. Dva dana trajase borba ustasa s vojnistvom. Napokon otpusti kralj ono ministarstvo i obeca reforme (promjene).

Ova vijest razveselila svjetlo. Pjevajući i kličujući zaljao se svijet ulicama i barikade isušnuše, kuće se rasvijete.

Dogodi se, da u 10 sati na noć prodje mimo nerazsvjetljenj palacu ministarstva za izvanjske poslove mnoštvo i zaljube; vaše od palače rasvijeti.

U isti tren pade hitac iz puske na vojničku stražu, a ova isprazi puske na

ljudе. Pedeset i dva covjeka padu što mrtva, što ranjena na zemlju.

Svjetina pobesni. Noseći mrtvace ulicama gradskim uz pratnju bakli vikala je: „Ubijaju nas, na oružje!“ Julom 24. februara bijaše cio grad zatvoren barikadama. Posto većina četa prijedje na stranu bunтовnika, odrece se kralj Ljudevit Filip krune na korist svoga unuka pa pobježe u Englesku.

Medjutim provali svjetina u kraljevju palacu, razlupa urese i posoble, prijesto sažge, a u sjajne kraljevske dvorane provalje ljudi sumnjiva postenja.

Parizlije proglaše republiku, a pjesnik Lamartine (e) postade predsjednikom.

Kakono strijela hitro raznese se svjetlom glas o pariskoj revoluciji, a taj glas bio je iskra u susanj.

Pobuna u Beču.

U Beču zahtijevao je narod od cara Ferdinanda, neka vlast svoju podijeli s narodom, neka dozvoli, da se liska što se hoće, neka dozvoli, da se građanstvo naručiva, neka pouka u školi bude slobodna i t. d.

Pred donjo-austrijskom sabornicom u Beču sakupi se 13. marca sila naroda; stajali bijahu prisijeli, te odlašaju odadslanstvo sa željanja naroda u carski dvor.

Kad je car oklijevao s odgovorom, bukne ustanak. Ministar Meternih se sakrije, a zatim pobježe u Englesku; dobri car potvrdi sve, što se od njega tražilo, samo da zapriječi prolijevanje krvi.

Građanstvo i djaci se naručavae i pri-nasla-bunтовnici. Italijane i Madzare kao saveznike u svoje redove.

Buna trajase i dalje, pa car Ferdinand s obitelji pobježe u liomost dne 17. maja.

Prevrat u Italiji.

Pobuna u Beču potakne i Italijane u Lombardiju i Metlačkoj na ustanak protiv države.

Još prije 1848. postojalo je u Italiji tajno društvo „Giovine Italia“; vodja i utemeljitelj mu bijaše Mazzini; domne društvo bijaše svrha osloboditi Italiju od tudnjinaca; Smjeralo se na Austriju.

Naslojanje Mazzinista podpirajase i talijanski svećenik Vicenzo Gioberti, koji je svojim spisima nukao Talijane na bunu protiv Austrije.

Lombardiju i Metlačka bijahu se pod austrijskom vlašću podigle do blagostanja; stoga je prosti puk i prijanuo uz svoga cara i kralja, ali nijesu lombardska gospoda i bogato građanstvo. Grad Milan bijaše ognjiste, gdje su se kovale urote protiv Austrije.

Posto su i činovnici — kano rodjeni Italijani — bili pristase Mazzinije, bila

bi Austrija ponizena, da nije u ime njezino vladao Lombardijom Radetzky, koji je imao oči otvorene, pak se marijivo spremao, da odmah na početku uguši svaki pokusaj pobune.

Na glas o revoluciji u Beču pobuni se Milan. Na zidnima njegovim zaljepisa barjak talijanski; ulice se pospu barikadama. Na vojnike naše pucahu izašće iz podruma, sa krovova i prozora.

Da Radetzky u uskim ulicama grada ne izgubi mnogo vojnika, povuče se u predgrađa, otkle je mogao bombardovati nevjerni grad, ali ga ipak postide. A kad je dočuo, da se himbeni kralj sardinijski Karlo Roberto primice na pomoć bunтовnicima sa cijelom svojom vojskom, povuče se Radetzky u zemlju medju vodama Mineio i Adige, u blizinu tvrđava Mantue, Verone, Lenjana i Peschiere, gdje odluci čekati na neprizjatelja, dok mu dobra pomoć ne dotlje.

Franjo Josip polazi u boj.

Carskome dvoru svjedoše se te nadvojvodi Franju Josipa poslaše k Radekomu u Italiju. Njegova majka Sofija dobro je znala, u kako pogibeljne strane salje najmilijega sina svoga.

Maršal Radekomu pisala je:

„Što mi je najdraže, krv cara svoga, izručam tjevnim rukama Vašim. Vodite-mu dijete po svojim putovima; budite mu dobar otac, ta on je toga i vrijedan, jer je dobar i vrlj mlad i još od malih nogu odan vojničkome stališu. Ipak Vam njegova prisutnost ne smije smetati. Njegov otac želi, da ga nepotrebitno se Vama odloži čini. Moj sin će Vam kazati, kako duboko ćutim silu i vjernu hrabrost Vase vojske i divim joj se: kako Vam se radujem u ove dane, kad je tako malo vrlj muzeva, i pomnosna sam, da ste nasli. To nisu prazne riječi: budite uvjereni, da izrazljen s njima najkrenjija čuvstva svojega zahvalnoga cara. Što pak ne ćutim, ne mogu ni izreći. Bog bio s Vama i blagoslovljivo srećnost i usrajnost hrabre vojske. To je moja iskrena želja, moja vruća molitva. Nadam se, da ću doživjeti za čim ćeznem već daro, da se osobno upoznam s Vama i usmeno Vam pripovjedim, kako Vas častim.“

Usprkos tome srdčanim pismu bio je Radetzky vrlo zabrinut. Kad mu se je prikazao carevic, reče mu: „Gesarska Vijesti, šta čete Vi ovdje? Vaša prisutnost ni smeta. Ako Vam snalje nesreća, kakva odgovornost past će na me? Ako Vas ulogvo, izgubiti možemo sve uspjehle, koje je izvovala moja vojska.“

Nadvojvoda Franjo Josip odgovori posve mirno: „Možda nije umjesno, da su me amo poslali, ali sada, kada sam već

jalo, ako to ne misli klevetnica kakova, onda je Julija svu sreću svoju žrtvovala propalici, onda joj nema ljekva — neg smrt.“

Ne učini Julija, kako joj Trapola pisa, nije ni dirnula u sanduk Riegov.

Zar nije mogao biti nevini? Ali ne, mogao nije vjerovala. Sad joj pače međj očima, sad si je tumaćila čudnog njegova vladanje: — sve, sve to je svjedocilo, da je krv. Ta toliko me ne bijaše okorjelo krce, da ga svjeko ne bi pekla, da ne bi žalio Julije, nje, koju je zavaravao tako grješno.

Zalio! A ne ljubio?

Možebit za svjest i srce nukalo k ljubavi, možebit je u posljednje vrijeme pretrpio muke, tako ljute, ko što ih sada trpi Julija.

Pa da ju i ljubi sada, nije li svjednako varalica?

Takove se budjahu misli u Julijinoj duši. Sad se otvora vrata. Riego se povratio. Smijeseci se stupa u sobu. U ruku mu bijaše kila prekrasna cvijeca.

On — pa se smijesi? Ljuti mraz prosviri srce Julijino.

(Dalje sljedeći).

AUGUST ŠENOVA:

PRIMA DONNA

Pripovijest iz talijanskog života.

(Dalje).

„Tek je nekoliko časova od kuće, stigme iznenada Juliji pismo.“

Nalpis zateče Julija.

„Grofici Juliji de Amalfi — to bi na listu upisano.“

Al dodje iz Firence, jer nije na njem bilo biljege poslovice.

„Ne znam ove ruke! Tko je u Firenci za moju ime saznao?“

Julija brzo skine pecat, te stane čitati. A šta je čitala?

Sad porumeni, sad problijedi, čim je dalje čitala, tim je više bijelovala.

S bolji se krasno lice izobrazilo, cijelo joj lice drhtase, i ljuto vrisnuvši padne na stolicu.

Nalikovala je više mrtvoj neg živoj glavi. A šta je čitala? Pisanu vijest. U miru stajalo ovo!

„Gospodjo grofice! Vojni ste posvetili glumist, i podpisati ugovor s impresrijom Carliattijem.“

„Vam nije ni na kraj pameti, da je Carliatti sklopio prije više vremena s covjekom, koji se Juan de Riego nazivije, s kojim iz Metlaka pobjegoste, — drugi ugovor, iz kojega razabratl možete, da ste žrtvom gadne opanke spletkle.“

Ako Vas je volja uvjerite se o tom, otvori-te kutlju li sanduk Riegov, ondje čete za cijelo vaše ugovor. To pismo mora svakako kod njega biti, jer se Carliatti obvezao utanačeno svu isplatiiti lekar poslije vasega engagementa. Onaj covjek, kojega tlo strasno ljubite, rad koga ste sve, i bogoslov i plemstvo ostavili, niti je kakov Spanjolac, niti je, kako kaže, rodion iz spanjolskih naselbina. On Vam je siromah plemić iz Napulja, prefriganj pustolov. Carliatti sklopi s njim djavolski ugovor, da Vas u Mlecima zavajepi, omami, iz obitelji i društva izvabi, da se nikad više povratiti ne mozete, da spadnete u bijedu, da Vas ona primora posvetiti se glumistu, da budete pijenjom Carliattijem. Sve što Vam se činilo kao povorka nesretnih slučajnih zgoda, sve to Vam je podla špijlerija, kojom Vas je Riego, sluga Carliattijev, zavaravao po propisu svoga gospodara. Stan Vas namio je Carliatti za tu svrhu, prije neg u

Firencu stigoste; sva pisarija tobožnjeg Spanjolca pusto je stijeplio i zamana, da Vas predobije za svoje osnove, da Vas silom stvori umjetnikom. Carliatti je dao da spadnete u krajnju bijedu, da bude tim sigurniji.“

„Ja sam Vam sve to otkrila, jer mi Vas je znao, jerbo ćutim, da je mjerla podlosti puka i da bi to grijeh bio, da ona kukavica, koju do sad ljubljaste, s Vami uživa plod Vase vrline i umjetnosti!“

„Ne mislite da je to opaka kleveta, jer klevetnici zaklanjaju obično svoje ime.“

„Ja sam ljubovca Carliattijeva, kojoj je on jednom razigran ovu osnucvu pripisao. Otkrila sam Vam, grofice, što znamo i to upravo u onaj par, kad se kanite svazati na vijekie s varalicom.“

„Znamo, da će Vas ove vijesti ljuto iznenaditi, ali bar me veselje, da sam velikio zlo od Vas odvratila.“

Tereza Trapola.“

Malo po malo osvješćivala se je Julija. Skrajnje ju očajanje osvajalo, iz cakle-ćih joj se očiju ne skoči ni suzica.

Bijaše ona žena ponosta, kojoj će pući srce, al ne će propalati oko.

Velika bijaše bol njezina, veća ljutosi. Ako je istina bila, šta je u pismu sta-

Car Ferdinand izradi iz džepa list i pogiba sljedeće izjavu: „Znameniti razlozi prijedlozi su Nas, te neopozivo i jednoliko odložiti carsku krunu na korist Nasega dragoga sinovca, presvjetloga go-podina-nadvojvode Frana Josipa, kojega smo proglasili punoljetnim, kad se je naš ljubljani gospodin brat, presvjetli gospodin nadvojvoda Franjo Karlo, njegov otac, izjavio, da se na korist svoje sina neopozivo odriče prava nasljedstva.“

— Mladi 18-godišnji nadvojvoda Franjo Josip poklekne pred strica Ferdinandom. Car Ferdinand prigine se k njemu, blagoslovi ga, zagri i reče: „Bog te blagoslovio! Budi dobar! Bog će te čuvati. Rado sam ti to učinio.“

— Mladi car Franjo Josip poklekne nato pred caricu. I ona ga pritegne k sebi, poljubi ga tako iskreno i vruće, kao da mu je rođena majka.

— Novome vladaru poklone se rođjaci, ministri i djenerali. S junačkim hrvatskim benom Jelačićem i s drugom po izbor gospodom poleli na konju mladi car pred vojsku, sabranu izvan grada, i iz tisuću grla zaori „Slava“, a glazba završa carsku pjesmu.

Car Ferdinand izradi iz džepa list i pogiba sljedeće izjavu: „Znameniti razlozi prijedlozi su Nas, te neopozivo i jednoliko odložiti carsku krunu na korist Nasega dragoga sinovca, presvjetloga go-podina-nadvojvode Frana Josipa, kojega smo proglasili punoljetnim, kad se je naš ljubljani gospodin brat, presvjetli gospodin nadvojvoda Franjo Karlo, njegov otac, izjavio, da se na korist svoje sina neopozivo odriče prava nasljedstva.“

— Mladi 18-godišnji nadvojvoda Franjo Josip poklekne pred strica Ferdinandom. Car Ferdinand prigine se k njemu, blagoslovi ga, zagri i reče: „Bog te blagoslovio! Budi dobar! Bog će te čuvati. Rado sam ti to učinio.“

— Mladi car Franjo Josip poklekne nato pred caricu. I ona ga pritegne k sebi, poljubi ga tako iskreno i vruće, kao da mu je rođena majka.

— Novome vladaru poklone se rođjaci, ministri i djenerali. S junačkim hrvatskim benom Jelačićem i s drugom po izbor gospodom poleli na konju mladi car pred vojsku, sabranu izvan grada, i iz tisuću grla zaori „Slava“, a glazba završa carsku pjesmu.

sjed. Karlo Alberto odložio je krunu, a njegov nasljednik ugovara s Radeckim.“

— Thurn mu ponudi čaj i razgovarase se s njim. Potpiše mu zatim putni list, i tuđnjane se oprosti.

— Bio je to sam kralj Karlo Alberto, koji se iz biske kod Novare odreče krune i pobjegne u Portugalsku. Njegov nasljednik Viktor Emanuel sklopi s Radeckim primirje; dne 6. augusta dođe do trajnoga mira. Sardinjska država morala je Austriji platiti 75 milijuna franaka.

Car u smrtnoj pogibli.

God. 1893. dana 18. veljače šetao se po car Franjo Josip I. sa grofom O' Donnellom po nasipima, koji su onda bili okoliš narturega čeka Beča. Kod „Koruskih vrata“ bila je kaluđa i grof se udalji par koraka od Cara. U istom hipu zagleda nekoga čovjeka, koji je sa dugim nožem napao Cara. O' Donel zgrabi brzo obim rukama ubojicu za rame, ali je bio već ranjen na zatiljku. Grofu i ubojica padose na zemlju i čvrstu se držeše. Grofu skoči u pomoć građjanin Etenarij, prvi ubojicu za vlase i udari nekoliko puta s njegovom glavom u tle. Ubojica ispusti grofa; ovaj skoči na noge i povadi sablju, da ga posječe. Ubojica zgrabi sablju rukama i rani se. Cesar je stajao mirno po strani i više puta rekao O' Donnellu, neka sablje utakne u korice. Grof poslusa; pristupiv k Caru opazi da je ranjen. Sasvim tim hitješe se Car sam vratiti kući. Blizu vrati palače nadvojvode Albrechta zamaču mu se pred očima. O' Donel povede ga u predsobje, umije mu mrlzom vodom lice, vrati i ruke. Cesar se osvjestio. O' Donel se je bojao, da je nož bio otrovan, pa zamolio Cara, da mu dozvoli rani isisati.

— Srećom nije bila careva rana duboka, no ipak je morao nekoliko čedana ostati kod kuće. Bojati se je bilo, da će car osjlijepiti, ali i te pogibjelji nestane.

— Kad je Car ozdravio, prve korake upravi ka krasnome hramu sv. Stjepana, da se zahvali Bogu, koji ga je očuvao od ruku neprijatelja.

S jedne i druge strane ulice, kojom se je Car vozio, stajalo je mnogo naroda, koji su od srea pozdravljali vladara. Kad je zazvonio veliki zvon sv. Stjepana, odjeknu svi zvonovi sa bečkih zvonika. Stupivši Car u kuću božju, podje ravno pred oltar i zahvali se vrućom molitvom Bogu. Deset tisuća svijeća gorgelo je u hramu, a sa čira dizali se proti nbu divni akordi pjesme „Tebe Boga hvallimo“.

— Na uspenju careva oslobođenja sagradise lijevu crkvu u Beču. Velikodusni spomenik bio je ovaj: Car je doznao majci ubojice Libenja potporu, kad je njezin sin morao na vjesalima okajati svoji zločin.

Zenidba cesarova.

Godine 1853. zaručio se Car, kome su bile 23 godine, sa još ne 17 godišnjom Jelisavom, kćerju bavarskoga vojvode Maksimilijana i žene mu Ljudevite, koja je bila sestra cesarove majke Sofije.

— Da proslavi dan svoje ženidbe darovao je Car za siromaha 400.000 kruna, a Carica 100.000; mnogim osobama oprosto je Car kazne.

— God. 1855. povila je carica kćerku Sofiju, sljedeće godine Gizelu, 1858. c. revica Rudolfa, 1858. Mariju Valeriju. Naj-

starija kei umre 1856. Sa zalosnim roditeljima zalovala je cijela Austrija.

— Sretno i zalosno zgrade u svojoj obitelji proslavio je Car dokazima svoje milosti obdarivajući uboge i prastajući kazne odsudjenicima.

— Na uspenju porođenja Rudolfova ustanovio je u Beču bolnicu za 1000 bolesnika.

— Teski udarci snadišoe nasega Cara: Dne 19. junija 1867. god., mu hje ustrijeljen Karlo, Nadvojvoda Maksimilijan, car meksički, u gradu Kuertaro, državi Meksiko. — Dne 30. jenara 1881. izgubio je jedinca-sina, nadvojvoda Rudolfa, čija uspomena ostala je živa među narodima naše mnogozemne države. — Dne 10. septembra 1898. pade dobar naša Carica od zloćinačke ruke u Zenevi. Ta nesreća zavila je u crninu cijelu Monarhiju.

— Ti udarci sudbine djelovase duboko na nasega Cara, koji je sve kršćanskom strpljivošću podnio te nam je ostao uzoran, kako se mora sve žalosti i nevolje strpljivo podnašati.

— Naš je Cesar i Kralj neumorni radnik. Kao pravom vojniku prva mu je 'skrb izvršiti svoju dužnost. Počiva i odmaru se samo toliko vremena, koliko mu je za zdravlje tijela neophodno potrebno. Treba li, ustane se već u 4 sata u jutro, između 5, i daje se odmah na posao. Od 6.—9, ili 10. ure rješivava dnevno „vještice“ i druge državne poslove. „Vještice“ su dolaze najviši državni dostojanstvenici i ministri i ona gospoda, koja su isprosilu posebnu audijenciju (saslušaj). Među 11. i 12. satom ruča po drugi put, onda se opet lapa poslova. Iza treće ure donesu mu naerte najviših odluka, koje su izradili u raznim uređima. On ih potpiše ili ispravli. Između petog i šestog sata na večer objeđuje. U 9 ili 10 sata ide na počitak, ako ne ide u kazalište ili ako nema gostova. Objed je kratak i vrlo malen. Umjerstvom mu je prešla u običaj od vjalkada; njoj se mora zahvaliti, da je uvijek zdrav i da može toliko posla obaviti. Ružno vrijeme mu ne smeta. Za lovest nema vremena. Kad ga jednog snasla nezgoda, uskliknuo je: „Samo sada neka me Bog očuva od bolesti kad je toliko posla.“

Naš je Cesar i Kralj neumorni radnik.

— Tako radi mnogo sati prije i poslije podne. I u ovo teško doba nije malaksao. Danas je 85. godišnjica Njegova rođenja, a dne 2. decembra bit će šezdesetsedma godina, da mu glavu reši carska kruna i da ga narodi Austrije nazivlju dobrom ocem svojim, a On njih milom djecom svojom te da Mu je prijesto oltar neumornoga rada za dobro njegovih podanika.

— Mnoge nesreće probuhle su nad Njegovom, sada jurve sijedom glavom, a da nam je još u životu. Božja je volja, i da nam još mnogo godina bude, vruća je želja naša.

— Breme radnih godina i teski dana pristiti Ga, istina, ali je još Njegova glavabistra, sre vruća i volja jaka, a svadusa Njegova zauzeta za dobrobit Njegovih vjernih podanika.

— Dočekao skrajne granice čovječjeg života!

Ne stavljaj na poštu zatvorena pisma i ne zaboravi na nje izvan napisati točno tvoju adresu.

— Tako radi mnogo sati prije i poslije podne. I u ovo teško doba nije malaksao. Danas je 85. godišnjica Njegova rođenja, a dne 2. decembra bit će šezdesetsedma godina, da mu glavu reši carska kruna i da ga narodi Austrije nazivlju dobrom ocem svojim, a On njih milom djecom svojom te da Mu je prijesto oltar neumornoga rada za dobro njegovih podanika.

— Mnoge nesreće probuhle su nad Njegovom, sada jurve sijedom glavom, a da nam je još u životu. Božja je volja, i da nam još mnogo godina bude, vruća je želja naša.

— Breme radnih godina i teski dana pristiti Ga, istina, ali je još Njegova glavabistra, sre vruća i volja jaka, a svadusa Njegova zauzeta za dobrobit Njegovih vjernih podanika.

— Dočekao skrajne granice čovječjeg života!

Bojevi kod Kurtatoné, Montanara, Goita, Somakampanje i Kustoea.

Koncem maja došlo je Radeckom 19 hiljada vojnika u pomoć. Kod Kurtatoné i Montanara dne 21. maja i kod Goita 30. maja potuče Talijane. Dne 23. junija nagraše se neprijatelji kod Somakampanje, a dva dana kasnije kod Kustoea i Talijani južno sjajno potuče.

— Dan bitke kod Kustoea (27. VII.) bijase spasan dan. Više ljudi sunce ubilo, ali sustojnici, trajao je broj čijeli dan i kasno u noć. Oko ponoći stade uzmičati četa sardinjska vojska s kraljevim odjelom. Drugoga dana zauzvali se kod Volti, ali bijase i tu zle sreće: sad stane bijezati protiv Milana, a nasi za njom, i zamalo eto ih poci Milanom. Dne 6. augusta unijde Radeckom na bijelom konju u taj grad. Nastedne primirje. Austriji zaposjednu Modenu, Parmu, dio Toskane i sjeverno dijelove papinske države. Karlo Alberto uzamkne preko granice i svoju državu i očeake bolju sreću.

— Na čnez već zapustio je bio carerice Franjo Josip dne 6. junija Radeckoga i opovratio se u Inmost (u Tirolu).

Franjo Josip nastupa prijestolu.

Dne 2. prosinca 1848. sakupilo se bilo u velikoj dvorani biskupova dvora u Olovnocu (u Moravskoj) mnogo gospode. Bilo je tamo nadvojvoda, nadvojvotkinja, ministara, namjesnika, djenerala, crkvenih dostojanstvenika i drugih.

— Neki nadvojvode, upita vojnoga ministara: „Kažite mi ipak, što će se danas zbiviti, da su nas ovako rano ovano pozvali?“

— „Neka izvoli carska Visost potprjeti još trenutak, pa će sve doznati,“ odgovori ministar, koji je za tajun znao, ali je nije smio odati.

— U 8 sati u jutro budu pozvani u posebnu dvoranu samo članovi carske kuće, ministri, hrvatski ban Jelačić i još tri dostojanstvenika.

— Malo iza tog sata stupe u tu dvoranu car Ferdinand i carica evarev brat Franjo Karlo sa prejasnom suprugom Sofijom i sinom Franjom Josipom.

Prijanstvo ili obiteljske prilike.

b) „Posljednji osmijeh.“

— „Te noći bio sam dežurni u glavnoj policiji. Do ponoći je bilo nešto posla. Ali onda nastane tišina i mir. I ja se navalih, da malo odrijemam.“

— Ne znam, koliko sam spavao, te u neko doba začuh lupu na vratima.

— Ko je to?

— Narednik apsandžija, — čuo se odgovor.

— Šta čes?

— Molim vas, gospodin član, onaj kesaros Milan P. . . . znate onaj, što ga zovu „Lijepi Mile“, zlo je. Mnogo mu je rijavko. Kao što znate, on ima onu padajuću bolest, pa ga je, valjda, sada opet snasla. A još mi se sinoć tužio, da mu nije dobro. Molim vas . . . da vidite . . .“

— Eto mene. Idi. Nadji se kod njega. Da se odmah zove lekar . . . Sad eu i ja . . .“

— Brzo navučem kaput na leđa i zadjem dole u apsane.

— U glavnjači (apsani) jedva se nazire.

*. Iz predavanja sveučilišnog profesora dra. Štoviča.

Prva godina vladanja.

— Umnom glavom, srećom punim ljubavi za narode svoje i junačkom deseticom primio je u ruke mladi Car kormilo države.

— Narode svoje pozdravio je proglasom, u kojem je kazao, da će vladati po savjetu zastupnika naroda, neka se domovina dignu u staroj svojoj veličini s pomladjenim silama, da bude neoboriva zgrada, koja će moći prkositi svim burama vremena: da bude udoban dom narodina različiti jezika, koji su združeni bratskom vezom pod žezlom Njegovih djelova od vjekova. Pozivlje se na seljake, činovnike i vojsku, koji neka budu stup prijestolja, nepredobiva tvrđava domu i slodobi.

— U proglasi je kazao: „Božja ruka će nas pratiti“. I zbilja božjom pomoć svladao je Car sve svoje neprijelje.

— Kralj Piemontza, Karlo Alberto, opozvao je 16. marta 1849. primirje i javio to Radeckome.

— Radecki primi taj glas vrlo hladnokrvno, a njegova hrabra vojska natakne za kape zelene grančice i velikim veselijem pozdravljaše svoga vojskovođu.

— Na polasku u boj zamolili su časnici Radeckoga, neka siпусти rasti brkove, kad ih tako nose svi vojnici. Radecki im odvrat: „Ako u glavnoj bici dobro pomlatimo Piemontezce, pustit ću si rasti brke.“

— Bitka kod Mortare 21. III. i kod Novare 23. III. 1849.

— Kad je to obećao, već su bili njegovi hrabri vojnici 21. marta pod nadvojvodom Albrechtom kod Mortare potukli neprijatelja. Dva dana zatim potuče Radecki Piemontezce kod Novare.

— U 11 sati na večer, kad je austrijski djeneral Thurn sa svojim časnicima sjedio kod ognjista u sironašnoj kolibici blizu Novare, zastropo'a u dvoristu kočija. Iz nje stupi neki gospodin, približi se djeneratu i reče:

— „Ja sam grof Barge: bio sam piemonteski časnik, ali sam iz današnje bitke istupio iz službe i putujem na svoj pos-

sada, onu krađu u dućanu Nauma Bendje nisam ja učinio . . .“

— Kako . . . Pa ti si sam priznao . . .“

— Priznao sam, jest . . . gospodine, ali na molbe moje mačeta. Ali da vam kažem sada sve, kako je to bilo . . .“

— Jest . . . Vi znate, da se moj otac je drugi put oženio. Moja mačeta dorela je u našu kuću i svoza sina. Pusto i razmaženo deriste. Njemu su i otac i mačeta sve ugadjali, a mene držali, kao ono psa na lancu. Mačeta ozmrkla zbog svoja djeteta, pa me onda nerado gledao otac. Nisu mi dali ni škola da svršim. Nego me izvadili iz gimnazije pa otjerali u zanat. Ali kod majstora počese me onaj bjesne kafe goniti i ni zašta tući. Pa onda i ova moja nesretna bolest ugleda. Svaki drugi-treći dan padao sam. Očesto sam birao sav krvav, ugruvan i gaskačkan. Onda me i majstora otjera . . .“

— Kad sam mogao gladati i bijedan nego kojega kući . . .“

— Mile zastade malo. Odahnu. Ubrisa teskom rukom znoj sa čela, pa nastavi:

— He, tako je . . . gospodine . . . nesreća moja. Tako je bilo . . .“

— Baš tada desi se, da se učini ona krađa u dućanu Nauma Bendje. I najdijše lopova u našoj

kući. Krađu hjesje izvršio Nikola — mačeta naša. Kad pade sumnja na mene, mačeta me okupi moliti, preklinjati i bogoroditi, da ja priznam za se. Samo da se njezin sin ostobodi. Dva dana mi dala mira. Sta mi nije obećala, bajnati da se samo ta „prifirma“ kod poljice otvrsi, pa mi poslije ništa ne će biti. I ja onako bijedan, namučan, da je samo otvorenij prema meni — priznaooh svoje . . .“

— Jest . . . pred gospodinom Gjikonom pisarom u terazijskom kvartu, kazao sam na protokolu, da sam ja u poine uspio u dućanu, da tamo nije bilo nikoga, da sam onda obio ekmedje i ukrao sav pazar . . .“

— Bolan brajko . . .“

— Jest . . . gospodine . . . Tako je u istini bilo. Onda su mi u kvartu tražili, da kažem i to, da kažem gdje sam par ostavio. Ja in nisam umio kazati, jer ja nisam ni uzeo. I onda su me zadržali tukli, — što ne eu sve da priznam. Tako je bilo gospodine . . .“

— Držali su me nije sec dana u pritvoru. Poslije me sproveli sadi. I sud me osudi na — robiju. Tamo sam bio dvije godine dana, pa me pustise. Kad sam se vratilo kući, otac me dohvati za kosu, grdo istuče i istjeruje sve šamarima po glavi na ulicu. Evo

Nijemci zauzeli na juris jednu utvrdu Kovna i Novo-Georgievsk. Zarobljeno 8300 Rusa, a zaplijenjeno 260 topova i 13 pušćanih strojeva. Naše čete svuda napreduju. Talijani odbijeni. Demisija ministarstva Gunaris. Venizelos u adijenciji. Otvorene grčke komore.

Austro-ugarski ratni izvještaj.

Beč, 17. augusta. (D. u.) Službeno se javlja: Rusko bojište.

Oštro goneć neprijatelja, koji neprestano uzmiče, doprle su od austro-ugarskih čete, one stojeće pod zapovjedništvom podmaršala Arza do Dobrinke, 20 kilometara jugozapadno od Brest-Litovskoga. Ruske su stražnje čete, što se ustalile kod Piščica, uzbuđene od ugarskog domobranstva. Čete vodjene po Josipu Ferdinandu napreduju prema Janovu na Bugu. General je Köves bacio neprijatelja u okolici Konstantinova preko Buga. Sjeverno-donjeg Buga austro-ugarska se kavalerija bori uz bok sa njemačkim konjantima. Na našim frontama kod Vladimira-Velinskoga i u istočnoj Galiciji vladaju mir.

Talijanski bojište. Paljba teškog talijanskog topništva na naše tirolske utvrde traje i jučer preko dana. Neprijateljska pjesadnica odijeljena, koja su prodrli do Čarcana (sjeveroistočno Borge) u Valsugani, uzbuđena su preko potoka Maso. Na primorskoj su fronti Talijani nastavili svoje navale na naše pozicije između Krna i Tolmina sa jačim silama, ali bijahu svuda krvavo odbijeni. Doberdobska visoravan stajala je jučer popodne opet pod prilično žestokom topovskom paljbom.

Zamjenik poglavice generalnog stožera, pl. Höfer, podmaršal.

Njemački ratni izvještaj.

Berlin, 17. augusta. (D. u.) Iz velikog se glavnog stana službeno javlja: Zapadno bojište.

Pred Ostendom naša je obalna artiljerija protjerala dva neprijateljska razarača. U istočnom su Argonama osvojeni francuski opkopi kod Lafflemotte. Kod Beutuma zaplijenili smo englesko letjelo te zarobili dva časnika, koji su ga vodili.

Istočno bojište. Nadalje borbe u okolici Kupiška Lile u uspješne. Zarobili smo 625 monaka, od kojih tri časnika i zaplijenili tri strojne puške.

Čete vojske generalobersta Eichorna, srujile su pod vodstvom generala Litzhanna na juris utvrde na jugozapadnoj fronti Kovna, koje leže između Njemena i Jesje. Zarobili smo preko 4600 Rusa i zaplijenili 240 topova te mnogobrojni drugi materijal.

Vojske su generala Scholza i Galwitza odhacile pod neprestanim borbama neprijatelja u istočnom pravcu. 800 Rusa, između

kojih jedanaest časnika je zarobljeno i jedan top i deset strojnih pušćaka zaplijenjeno.

Na sjeveroistočnoj fronti Novo-Georgievsk izjurišali smo veliku tvrđu i dvije posredne utvrde. Na ostalim je frontama uspjeli gotovo svuda potisnuti neprijatelja. Zarobili smo 2400 monaka, te osvojili 19 topova i drugog materijala.

Bojne skupine bavarskog princa Leopolda i Mackensena nastavljaju svoje pobjedonosno prodiranje. Rusko vojno vodstvo tvrdi u izvještaju od 16. augusta, da su 13. augusta ruske predstraže osvojile dva reda njemačkih opkopa kod Dumajova i Zlate Lipe te broničev utukli. Našim tamo borećim se četama poznato je samo patroljsko poduzeće Rusa noć od 12. na 13. augusta, koje se potpuno izjalovilo i kod kojeg je neprijatelj ostavio četiri mrtva i dva ranjena, a da nije nimalo doprinjeo nikakvih gubitaka.

Rhovna vojna uprava.

Prigodom 18. augusta.

Beč, 17. augusta. (D. u.) Iz stana ratnih dopisnika javlja se:

Nadvojvoda Fridrih naložio je, da se ima carev rođendan proslaviti na način primjeran sadnjem prolazaj i značenju dana kod svih zapovjedništva i četa, u zavodima vojske na bojnou polju, kaošto na svim jedinicama brodograđa. Dne 18. augusta objavit će se memotadi sljedeća zapovijed rhovne vojske uprave:

„Vojnici! Već više od godinu dana stoji austro-ugarska bojna sila na kopnu i moru u najvećoj borbi protiv svijetle neprijatelja. Na neizbrojnim bojnim poljanama vojska i mornarica borile su se nepokolebljivim junastvom pridobivši neprolaznu slavu austro-ugarskoj zastavi. Iskusi su u tvrdj borbi i pouzdanjem u pobjedonosnu, stalnu i konačnu pobjedu naše pravde i svete stvari, svektujući eto već po drugi put rođendan našeg Premislitovog Cesara i Kralja. Na polju, ne kao inače u mirno doba, možemo mi ovaj svačani dan svakog vojnika sji svečano proslaviti. Oružjem u ruci stoji većina vas proti neprijatelju oko u oku. Ni ipak gdjejed naš i vas ovaj svačani dan nade, u vrtnoj borbi, na krvavom ratištu, na marsu, u logoru, na krovom ili mru, svuda sjećamo se danas u postovanju razno svudne osobe Našeg Premislitovog ratnog gospodarca. Kaošto u cijeloj našoj lijepoj domovini tako i u vašim redovima uz neprijatelja neka se danas uzdižu vrhuće molbe k Bogu, koji blagosilja naše oružje za dobrobit našeg obiljubljenog Cara i Kralja. Naše vrhuće želje blagosilja ovog svečanog dana združimo novim zavjetom, što neka uvijek bude, hrabro i vjerno izdržati u borbi, dok nam je to

uz Božju pomoć dozvoljeno, da izvostimo konačnu pobjedu i savijemo svježe levor vijenice za časnog Poglavara našeg obiljubljenog Cesara i Kralja, koga neka Svemoguća brani i uzdrži na blagodat Domovine i dobrobit njegove bojne sile. Potpisan: Maršal Nadvojvoda Fridrih.

Maršal Fridrih u Beču.

Beč, 17. augusta. (D. u.) Vrhovni zapovjednik vojske, maršal nadvojvoda Fridrih, stigao je danas jutro sa sjevernog ratišta, da u ime cijele vojske caru osobno čestita prigodom Njegovog rođendana. Nadvojvoda kreće navečer na bojno polje.

Dne 18. augusta — blagdan za radnike u tvornicama municije.

Beč, 17. augusta (D. u.). Ratno je ministarstvo dozvolilo da se radnicima u tvornicama municije i trena dan 18. augusta ove godine dade kao izvanredni blagdan. Ratno ministarstvo ističe vjernost u službi i neumornu marljivost svih radnika, koji su u zarbiljstvo vojnih rukov pomogli do pobjede našim neprispodobivo hrabrim četama.

Odstup grčkog ministarstva.

Atena, 17. augusta. (D. u.) Kralj je primio demisiju Gunarisovog kabineta i pozvao Venizelosa za sutra u audijencu.

Otvorene grčke komore.

Paris, 17. augusta. (D. u.) „Havas“ javlja iz Atene: Grčka se komora otvorila. Predsjednikom je izabran Zaritizianov, pristaja Venizelosa.

Italija i grčki protest.

Chiasso, 17. augusta. O protestu grčke vlade na prijedlog entente talijanske novine još mnogo ne pišu. „Italia“ veli, da nota još ne znači, da je prijedlog entente odbijen, akoprem se ni to ne isključuje. Samo Venizelos mogao bi narodno objaviti, da se Kavala odstupa Bugarskoj. „Popolo d'Italia“ veli, da su svi prijedlozi entente oslali u Grčkoj bezuspješni, a uzrok je taj, što imadu centralne vlasti velikih sila. Trebalo bi na Dardanelima poduzeti energičniju akciju, inače se Balkan neće maknuti. Nu da se u Dardanelima postigne nekakav uspjeh, las za to traži entente pomoć Balkanaca, jer bez ovih njoj nije mogućee doći do Carigrada.

Navala podmornice na zapadnu englesku obalu.

London, 17. augusta (D. u.) Njemačka je podmornica bombardirala dne 16. augusta jutro Parin, Harrington i Whitehaven, na zapadnoj obali Engleske, bez da bi nanijela znatnu štetu. Neke su gručete pogodile sjeverno. Pratao žljezasti prugu. Promet je bio kratko vrijeme prekinut. U Whitehaven i Harrington nastao je požar, koji je bio brzoguisen. Ljudskih žrtava nije bilo.

Potopljen engleski brod.

London, 17. augusta (D. u.). Rentov dopisni uređ javlja, da je engleski transportni brod „Royal Fedward“, što ga je njemačka podmornica potopila u Egejskom moru, imao 200 ljudi svoje posade

i 1350 vojnika. Koliko je poznato, spašeno je 600 osoba.

Letijske legije.

Hag, 17. augusta. Prema „Novoje Vremja“, jedan je Dumlin član dobio dozvolu, da sakuplja u Litiji legije. Litijci bi časnici bili dodjeljeni ovim legijama.

Novi ruski ratni kredit.

Petrograd, 17. augusta. Engleska će opet dati Rusiji kredit od 12 milijuna funti sterlina. Radi ovoga je ruski kurs u Londonu pao za 12 rubalja.

Sve veće poteškoće u industriji i trgovini.

Kada je nastao rat bio je svatko duboko uvjeren da će novac — tog glavnog pokretača — nestati. I za to je ovaj tjedec u prošlog godinu malo mjesec jaine stagnacije i nesigurnosti. Malo po malo osjetilo se je da je uslijed nemogućnosti uvoza potreba za domaćim produktima silno porasla. Skoro sve industrije doble su daleko više posla nego u normalnim vremenima, a trgovine postizavale su rekord cifre. Novac ne namo da je u izobilju bilo, već je nastao znatan suvišak. Surovina je jeste bilo, a oskudica na ratnoj sili nije se još osjećala.

Od toga doba prilike su se neprestano mijenjale. Potražnja za robom postajala je sve veća, — ali nestajalo je po malo „surovina, koje smo uvažali i radnih sila“ bilo je sve manje. Trgovina neprestano industriju tjera na produkciju, izjavivše da su cijene nuzredna stvar, posto se sve što se traži plaća, no industrija ne može da udovoljava zahtjevima ni uz pretežne više cijene. Banke stavljaju industriji i trgovini novaca u izobilju na raspolaganje, no već dio novca ne može se u industrijalnu svrhu iskoristiti.

Nestajanje surovina prisililo je industriju da traži „ove putove i novi način produkcije, koje su to u mnogo slučajeva i postignuto, no unatoč toga se dnevno osjećae nestajanje stanovitih produkata a ta nestajeca će se dalje sve to više osjećati. I tako će mnoge industrije biti primorane da mnogo manje produciraju, a kroz to će i manje robe na tržište dolaziti.

Uz te neprilike biju industriju i trgovinu i druge nedace (promet, nestajanje radnih sila), koje smanjuju onaj dobitak, koji bi nastao da tih neprilika nema. Sve veća skupoca robe nedovoljno je imali za posljednju smanjenje konzuma, a stoga izgledi za budućnost nisu ni malo ruzičasti, pa se stoga ne smije zamjeriti industriji i trgovini, ako sadanje vrijeme iskorišćuju te osiguravaju za buduća vrijeme loša vremena. Rat je mnogo toga primijenio, pa bi možda mogli imati krivo, ali po svim znacima imamo u istinu u industriji i trgovini u susret teškim danima.

Razne vijesti.

Mirozov. Kako jur najavismo bio je sinoć mirozov po gradu. Već u popodnevu počeo je grad kiti se u sveučano ruho. Kneć su narasene svakojakim zastavama, a ima ih i hrvatskih i slovenskih. Glazbu je

vaj čvor na čelu, to mi od toga boja stao . . . A mačeha ni riječi — da se nazume za me. I ako je znala, da sam joj sina apsja zakleo i robije sačuvano, činla se svemu tome nevješta, i još je njeno nagovarala oca, da me nikako u nju ne prima.

Ja sam onda, kao što već znate, ušarao skitnju. Žnog ove moie bolčati tri pulke me slali u bolnicu. Padao sam u apsja u aps. I ovdje i u N . . . i u K . . . i u S . . . Nista nisam bio kriv. Ego, vele, neman zanimanja. Vješito pod snjmom, da ne činim kradje, jer sam to na robiji.

I opet malo odahnu na nastavi: — A da vam kažem . . . gospodine . . . robiji se samo žo uei. Tamo se zaraduju po osamdeset u sobi. U tim sobama prava je nesreća. Tu se kocka i kokojaka sramota radi. Da vam kažem . . . Da znate . . . Tesko onome, koji se zapadne. Tamo se svaki dan pije i ženo. Kada robijasi izlaze na rad u vanjski oni se umole vojniku, koji ih prati, kipe sebi testuju. U testiju spuste zlatno mješinu, napunjuju spiritusom, a u njega naliju vodom. Kada se vrate u zatvor, nadzornik zagleda u testiju. U njoj

vide samo vodu, a sjeca se, da je dolje na dnu puna mješina. U kazematu poslije paku spirituu sa sećerom, pa prave rakiju. Tako isto privužu jebi oko-golog tijela i druge stvari, pa u onu u kazemat. Krišom se taku unosi i sećer, kava, slanina, kobasice, i sve drugo . . . Ima u kazematima svega, što zelite. Tamo se vodi prava trgovina. Mi mladji moramo da slušamo i krijemo one starije. Ako se čemu, — oni nas tuču. A s njima su u dogovoru i poneki od čuvara . . . Jest . . . Tako je . . .

Opet malo nastavite. Učuta se, teško uzdahnu, pa nastavi:

— Molim vas, ima djeca mangupa, koji su nevini. Oni ne čine nikome zla ni uvreda, nego žive od milostinje, što im ko udjelci. Tako sam, istinu da vam kažem, živio i ja. Ali lakvu djecu hvataju po kvartovima, i na pravdi Bogu tuču. A to je grjechota. Djeca nisu kriva, što ih nemilosivci roditelji tjeraju od sebe. A niko se ne će da pobrine za njih. Još da vam kažem, kada se ovakva djeca doferaju u apsarnu, oni se tek tu nauče, kako da lažu i kriju. Treba da se neko za uzme za njih. Grjechota je, da se tako muče i žopate.

Disanje Mitovo postajase sve teže i teže. I glas ga izdavase sve više i više. Ali sada lakše nastavi:

— Kada umem, molim vas pokorno, nemojte mome ocu nista javljati. Njemu će biti sramota. Zao mi je, da mu se rugaju zbog mene, što sam u apsji ovako svrsio . . .

Pa molim vas pokorno, nemojte pisati ni u novine, da sam bio u zatvoru. Vi znate, da imam sestru, udatu za sekretera u ministarstvu, pa će se stidjeti i sramotiti zbog mene. Pa onda i hvala vama. Vi ste me lijepo primili. Niste dali, da me tuču . . . Dvared ste me pustili iz apse . . .

I glas ga sasvim izlada. Oči mu pune zusa. Glava mu klona na čebe. Dade mi rukom znak, da mu priđem. Dohvat me za ruku, — da je ustina priinese. Namjehnu se i izdahnu tako lako kao pica. Narednik i žandari pogzuli glave. Niko nista ne govori. Mene obuzela neka luga i žalost. Zora već u veliko porumenila nebo. Ljepo, mirisno, majsjo kuljo. Ondje u blizini, u kamači Pešikinoj, svira muzika. Vesela movačinja ispraća — ma-

jales. S velike pijace čuje se škripa se-ljačkih kola i vika pijlara.

Samo oko nas grolina tisina. Bačih pogled na mrtvog Mile. Mladi, lijep, kao upisan. Krupne erme oči otvorene. Gladaju gore u nebo, izdijelo Milovo sklononiste, gdje ne će biti ni gonjanjama ni preziranja, i gdje u ovaj čas njegova napućena duša izlazi pred — Boga, toga vječnog sudij. Ali po njegovju licu još se povlači, još nam je ostao onaj posljednji osmijeh.

Ove nam tužne slike bjelodano dokazuju, koliko nesreću surta na bijednu djecu, i kako ih užasnim zločinima izvr-gava smrt mačke, osobito ako iza nje dolazi u kuću mačeha sa svojom djecom.

Brak je sigurno kadar redovno odvratiti čovjeka od zločina. Ali samo tako dugo, dok živi žena, koja je čuvarica ognjista, dok se ne razori ognjiste, koje je razoreno za djecu iz prvoga braka, a i za oca njihova osobito onda, kada do-dje u kuću mačeha, kojoj ni ime nije znano. Dakako da ima mačeha, koje su pastovrdni dobar kao i vlastitog djeci, — ali to su na žalost samo iznimke.

gradona pratila rijeka ljudi. Uz vesele korčariće — između kojih smo čuli i hrvatske, na pr. Oj Hrvati, oji junaci — veselim klicanju „Hurra“ nije bilo ni kraja ni konca. Danas obdržavali su se najvažnije svečane mise u raznim crkvama uz prisutnost vojničkih i civilnih vlasti.

Predstave u kazalištu. Danas popodne od 3 sata do 8 i pol navečer bit će u kazalištu „Giscuitti“ kinematografske predstave u korist Crvenoga Kriza i ratne opskrbe. Predstavljat će se: „Tuđji gost“ (drama) i „Valenska svadba“ od Ganghoferera i Brociniera. Pretplate se primaju sa zahvalnošću. Predstave su samo za odrasle.

Glazba. Danas navečer mornarička će glazba koncertirati od 6—7 sati pred štopskom palačom. Raspored je sljedeći: 1. Th. Preuss: „Heil Franz Josef I.“, korčarića. 2. Ivan pl. Zajc: „Đomovini i ljubavi“, pjesma. 3. Ivan Strauss: „An der blauen Donau“, valček. 4. Th. Koschat: „s Herzfenstari“, pjesma u koruškom narodnom tonu. 5. C. M. Zieher: „Ur-Wiener“, polka. 6. E. Wagner: „Sang und Klang aus Steiermark“, pol-pouri.

Sa pošte. Prigodom danasnjeg blagdana bit će danas pošta otvorena za stranke samo do 4 sata popodne. Druge žrne, preporučene i druge pošiljke primat će se iz 4 sata kod odjela za odštavljanje listova, a po noći kod odjela vozne poste.

Nemiri u Italiji. Talijanski se puk brzo promijenjiva. O tome svjedoče nemiri, o kojima su talijanske novine izvještavale. Čitali smo o demonstracijama za mir i proti vojsci. U Rimu, Napulju, Genovi, Firenci, Bolonji, Turinu i Milanu prvotvorile su se demonstracije u prave prevarate usprkos policije i vojnštva. Trgovine su se morale zatvoriti, jer su se bojali, da ih stradajuće ljudstvo ne opljenu. U Rimu stradao vojnici i redari kraljevske palače, zasebna stanovanja ministara i poklisaara ententnih vlasti. Kod Porta Pia polukli se do krvi demonstranti sa vojnštvom. Ljudstvo je namjeravalo nastupiti proti engleskom poklisaaru Renelu Rodu, kojega okrivljuju, da je Italiju povukao u rat. Ministri Salandra i Sonnino smiju doći u ured samo u pratnji vojnika. Značajno je, što pred stanovanjem Giolittijevim nema više nikakve straže. Tko ima novaca napušta Rim. Tvrdi se, da tvorničari sami u svojim tvornicama ruše strojeve, da tako prepriječie izradjivanje municije. Svoj su novac već uložili u inozemstvu. U Milanu sire letake, kojima smnješe Cadornu.

Dobrovoljni prinosi.

Za hrvatske škole u Pulji:

Nasa je uprava primila te će spredjediti svrsi sljedeće prinosne:

Prigodom proslave 85. godišnjice rođjenja Njegovog Velikantstva sabrano je gospodin J. Grubešić prigodom večere . . . K 15—
N. X. za ustjuga . . . . . 1—
N. X. za izmjenjavanje . . . . . —61

Ukupno . . . . . K 1661

Prije iskazano 178333

Sveukupno . . . . . K 1800—

Dijemci o Poljskoj.

„Frankfurter Zeitung“ piše u posljednjem broju: Moglo se je očekivati, a mi smo tu nadu također izrekli na ovom mjestu, da će zauzeće Varšave iznijeti pitanje poljačke. Već onda kad je prošle godine Hinderburg stajao pred Varšavom, javilo se otoc. Čudno nas se doimlje, da za ovog raznaka vremena nisu valde savezničkih centralnih vlasti saopćile Poljačima i čitavom svijetu, što namjeravati učiniti za buduću sudbinu Poljaka, već naprotiv, da su dječie narodne organizacije jednoga dijela Poljaka, naime onog u Austriji saopćile obim vlastima opećenita načela, prema kojima bi se imalo po njihovom mišljenju riješavati poljačko pitanje. Trebalo je očekivati, a za cijelo očekivati su to i Poljaci, da će se zaposjednućem Varšave izdati jedan proglas, koji će daleko iznad bojnoga opsega protumačiti i naglasiti političko znamenovanje ovoga velikog događajaja.

Kako je javljeno, izdali su ove proglose poljački klub i narodni poljački odbor. Oba zahtijevaju, da se uspostavi poljska država, priključivši ju nepodijeljenoj Galiciji i habzburškoj monarkiji. Oba proglosa nisu doduse jednaka, oni se razlikuju. U proglosu poljačkoga kluba austrijska tendencija dolazi do jačeg izražaja, nego li u proglosu poljačkog narodnog odbora. Poljačima pristoji pravo, da u javnosti iznesu svoje želje i da na taj način dadu neku vrstu inicijative. Bas poradi toga, jer su oba ova proglosa u javnosti saslatljena, nema sumnje, da je za to austrijska vlada znala. I cijeviši u potpunom opsegu savezničtu vjernost, može se zamisliti, da austrijskoj vladi riješenje poljačkoga pitanja u smislu obiju proglosa ne bi bilo nesimpatično. Nu okolnost je ponešto nezdodna, da su začetnici obiju proglosa, ako ne isključivo, a ono pretežno pripadnici Austrije i da nije baš posve sigurno, da su govorili u ime čitavoga poljačkoga naroda. Jer nema sumnje, a mogućnost se može zamisliti prema raznim simptomima, da imade djelova poljačkoga naroda, koji su riješenje poljačkoga pitanja drugačije zamisljaju, nego u udruženju Austrije.

Nije dakle posve neopravdano posumnjati, da bi moguće riješenje poljačkoga pitanja prije oteščavalo, nego li olakšavalo, kad bi stanoviti djelovi poljačkoga naroda pokušavali, da riješenje poljačkoga pitanja utvrde u stanovitom smjeru. Još je jedna točka i to bitna, koju se u obim ovim proglosima ne uzima dovoljno na ovin. Rač je, koji je učinio, da su Nijemci zauzeli Varšavu, a saveznici se upustili u borbu s Rusijom, u svrhu da obrane svoj državni egzistencijni. Borci se junaci i žrtvujuci najveće žrtve, što se ljudi zamislili, životni su interesi centralnih vlasti, Njemačke i monarhije, usko spojeni sa razvikom prilika u Poljskoj. Mi se nadamo — veli list — da već danas ne iznosimo stanovito riješenje ovoga problema, da se može posve dobro načit put, koji bi udovoljio ne samo nacionalnoj nezavisnosti Poljaka, nego i potrebama

vojne sigurnosti centralnih vlasti. Ali taj se put ne da s jedne strane diktirati, već ga treba uzajamnim radom potražiti i značilo bi pustati činjenice s vida, kad bi se htjelo pregledati, da se nije Poljska sama oslobodila, nego da je njemačka vojska osvojila Varšavu, što su si Poljaci odabrali svojom pristojnicom.

Spominjat će se stariji svakako veliki kolerne epidemije, koja je vladala i harala u sjeverozapadnoj Njemačkoj, pogotovo u Hamburgu u godini 1892.

Veliku ulogu igra kod rasirivanja kolere i kakvoća same vode, kaošto i način kojim je se dovodi. Tako je u provinciji veća pogibelj okuženja nego li u velikih gradovima, koji su tehničkim opremom cijevi donekle vodu imunizirali.

Sada u ratno doba, koje nastoji da strateških razloga ošteći neprijatelju samo, što mu ide u prilog, dakle i ovakma do i životnih nužda, danas se razvika kolera baš u krajevima Ruske Poljske gdje je po nedavnim objektivnim vijestima znatno i omašno zahvatila rusku vojsku.

Ne smije se tajiti, da je i među našim vojnicima harala djelomice. No to je usjedilo s razloga, što je zaraženi kraj do lazio sad u ruke prijatelja sad neprijatelja. Medicina još do danas nije tako daleko dospjela, da bi mogla u mirno ustviti i liječiti koleru možemo lako pobiti i pacijenta od kolere lako osloboditi. To je danas ne po nedavni pozvani medicinski kapaciteti ustvrde. Današnja se metoda liječenja ograničuje na pojedine simptome kao onog o ograničenju gubitka tekućine u tijelu.

Na pučki se način najbolje pobija kolera na način, da se bolesnike izolira a njihove ekskremete, otpadke, učini neškodljivima. U tu je svrhu pogotovo ova doba podignuto bezbroj lazareta, ko imaju jedinu svrhu kako rečeno izolirati. Svi sumnjivi slučajevi bivaju ovdje zadržani i tako dugo promatrani, dok njemu „nepogibeljnim“ izkazali. Stoga valja osobitu važnost polagati na kakvoću hrane.

Na svu bolest imade osobitog upliva i godišnje doba: ljeto i sparina pogodna koleri.

Kolera.

Jedna od najužasnijih bolesti bez sumnje je kolera. Ova vam je bolest u dobroj pameti još iz godine 1866., one iste godine, kad je vladao rat među našom monarhijom i Italijom. Kolera je potekla onda u sjevernim austrijskim zemljama, te u Pruskoj, u kojoj je najviše života pokazala. Znamenitomu bakteriologu Robertu Koch-u poslo je dugim, ali uspješnim istraživanjem za rukom, da otkrije začetnika kolere. Dao mu ime „K o m a b a c i l i“. Sličan je utvrućenom stapidu.

Kako ga se prenosi? Obično ga se unosi vodom, pićem ili hranivom, kada dolazi u želudac. Ne valja uzeti, da mora svaki, tko je „zaražen“ bakterijom kolere — okužiti se i time podležti koleri. — To ne stoji! Zaraza ovisi o konstrukciji, resistenciji i da se logički izrazimo o raspoloženju želučanog odnosno crijevnog stanjaja.

Tim mislim reći: nalaze li se ove stanice u abnormalnom l. j. pokvarenom stanju, kad je „ž el u d a c p o k v a r e n . k o m a b a c i l i“ se množi i rasplodjuje prelazeći u crijeva, gdje prouzrokuje specifički teski katar i u želucu i u crijevima.

Ovaj katar biva popranečnim besprekidnim proljevom, bacanjem (povraćanjem) i konstatacno gromicnom — što prouzrokuje veliki gubitak vode u tijelu i rapidno njegovo opadanje.

Posljedica ovog stanja, gubitka vode i tjelesno opadanje, dovodi pacijenta, možda u preko 50%, slučajeva do smrti.

U drugim slučajevima nalazimo konstantni kronički stadij, koji može prijeći k ozdravljenju, ali nastupa obično i ovdje prije ili kasnije smrt, koju prouzrokuje posvemasenje bolesnikovo oslabljenje.

Spomenusmo, da je ova bolest osobito harala za ratnog doba god. 1866. — no ina doduse i u mirno doba slučajeva, gdje je kolera protegla svoje traktore do nas.

Gew. 605/1-15.

Obznana,

kojom se pozivlje na strogo vršenje šcarske naredbe od 7. augusta 1915. L. J. Z. br. 328, koji glasi:

Bilježenje i utvrđivanje cijena; osiguranje sajamskog prometa.

§ 8.

Tko obrtnice ili na sajmu drži na prodaju ili prodaje živež, valja da u svojoj poslovnoj prostoriji, što je pristupačnima mušterijama, na svojem prodavaštvu i sajmištu zabilježe na mjestu, koje se dobro vidi, i razgovjetnim pismenitama, cijenu za pojedine vrsti živeža s obzirom na njihovu kakvoću i količinu.

Ako se roba prodaje po težini, valja da prodavač dopuste kupcima, da besplatno upotrijebe njihove vaga za ponovno mjerenje prodanih stvari.

Tko uzradi protiv kojega od ovih propisa, kaznit će se globom od dvije listine krama ili zatvorom do tri mjeseca.

Pula, dne 12. augusta 1915.

C. kr. tvrdjavni komesar: Schönfeld m. p.

Tko podmiri preplatu biva objavljen u listu, a tko nije objavljiva, te prima list poštom, neka se sje naše uprave i pošalje preplatu

TRG CUSTOZA
UL. CENIDE 2-5

TISKARA

UL. SISSANO 24
UL. RADETZKY 20

PAPIRNICI - RADIONICA KAUČUK-ŠTAMPILJA - KNJIGOVEŽNICA

JOS. KRMPOTIĆ :: PULA

Telefon br. 58

Naklada dnevnika „Hrvatski List“

Brzojavi: Krmpotić, Pola

preporuča svakovrsne pisaae predmete, osobito pako bojne dopisnice, papir i omote, olovke, bilježnice, ernilo, pera, kancelarijske i konceptne papire, te ine pisaae sprave potrebne privatniku i uredima.

Prima i izvršuje uz solidne cijene svakovrsne tiskanice.